

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

The Buddhadhamma Application of Mahamakut Buddhist University Students

พระมงคลธรรมวิธาน¹

Phramongko;dhMMvidhn

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2559

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านอิทธิบาท 4 ปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4 และปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 101 รูป/คนโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าไคว์สแควร์ (Chi-square)

ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$) และเมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) ด้านฆราวาสธรรม 4 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) ด้านพรหมวิหาร 4 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) และด้านการปฏิบัติธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติที่มีสถานภาพและอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมไม่มีความสัมพันธ์กัน ส่วนคณะที่ศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กัน

คำสำคัญ: 1. นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

Abstract

This research study has purposes; 1) to study the Individual factor, Iddhipada 4 factor, Gharavasa-dhamma 4 factor, and Brahma-vihara factor of students at Mahamakut Buddhist University. 2) the research study aims at examining the factors relating to the application of Buddhist moral principles of students at Mahamakut Buddhist University. Stratified Random Sampling was employed in sampling population. Population of the current study was 101 students at Mahamakut Buddhist University. Questionnaires were used as a research instrument.

¹ ป.ธ.4,M.A.,Ph.D.,อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

Statistics used for data analysis were Percentage (%), Mean ($\bar{X}$), Standard Deviation (S.D.) and Chi-square.

The findings revealed as follows :

1. Senior students at Mahamakut Buddhist University who attended the Vipassana Meditation practical section program were able to apply the Buddhist moral principles to the program at moderate level ($\bar{X}$ = 3.44). Additionally, when analyzing the data based on each aspect, the results presented that Iddhipada 4 aspect was rated at moderate level (x = 3.27), Gharavasa-dhamma 4 aspect was rated at high level ($\bar{X}$ = 3.61), Brahma-vihara aspect was rated at high level ($\bar{X}$ = 3.75), and the dharma practice aspect was rated at moderate level ($\bar{X}$ = 3.34).

2. Senior students at Mahamakut Buddhist University who attended the Vipassana Meditation practical section program, whose varied in a status, would not have a relationship with the application of Buddhist moral principles.

3. Senior students at Mahamakut Buddhist University who attended the Vipassana Meditation practical section program, whose varied in age, would not have a relationship with the application of Buddhist moral principles.

4. Senior students at Mahamakut Buddhist University who attended the Vipassana Meditation practical section program, whose varied in the faculty studied in, have a relationship with the application of Buddhist moral principles.

Keywords: 1. Senior students at Mahamakut Buddhist University,
2. The application of Buddhist's students

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

พระพุทธศาสนามีจุดหมายสำคัญคือความพ้นทุกข์โดยมีหลักการคือการกระทำเป็นแก่นในการปฏิบัติและมีวิธีความเพียรเป็นตัวขับเคลื่อนให้การปฏิบัติมุ่งไปสู่จุดหมายและความสำคัญดังกล่าวนี้พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่ากรรมวาทศาสนาแห่งการกระทำ และเป็นวิริยวาทศาสนาที่เน้นความเพียรพยายาม (อง.ติก. 20/577/274) พระพุทธศาสนาจึงมีคำสอนในการกำจัดทุกข์ในหลายระดับ เช่นคำสอนเรื่องศีลว่า “สี่เลนะ นิพพุตัง ยันติ” แปลว่า ศีลทำให้สามารถไปสู่นิพพาน ฯลฯ แต่พระพุทธองค์ทรงเน้นสอนในการดับทุกข์จากวัฏสงสารเป็นสำคัญก็คือขั้น 5 อันประกอบด้วยรูปขั้น เวทนาขั้น สัญญาขั้น สังขารขั้น และวิญญาณขั้น ซึ่งย่อลงได้อีกเป็นรูปและนาม ฉะนั้นผู้ปรารถนาที่จะพ้นทุกข์จึงต้องดำเนินตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ คือการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพราะวิปัสสนาคือการเห็นกายในกาย การเห็นจิตในจิตตามความเป็นจริงด้วยสติ ว่ากายและจิตนี้เป็นธรรมชาติไม่เที่ยงแท้ไม่ใช่อัตน ไม่ใช่อเรา ไม่ใช่อของเรา ไม่ใช่อสัตว์บุคคลตัวตนเรา เขาเมื่อเห็นดังนี้ได้ก็เป็นปัญญาทางพระพุทธศาสนา ฉะนั้นการปฏิบัติวิปัสสนาจึงจำเป็นที่ผู้ปฏิบัติจะต้องมีสติ ตามรู้ ตามดู อยู่กับสติปัญฐานทั้ง 4 คือ

กาย เวทนา จิต และธรรม จนสามารถรู้เห็นพระไตรลักษณ์ปรากฏขึ้น ดังที่พระบรมศาสดาทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ตามพิจารณาเห็นกายในกายอยู่บ้าง ย่อมเป็นผู้ตามพิจารณาเห็นกายในกายภายนอกอยู่บ้าง ย่อมเป็นผู้ตามพิจารณาเห็นกายในกายทั้งภายในทั้งภายนอกอยู่บ้าง ย่อมเป็นผู้ตามพิจารณาเห็นความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาในกายอยู่บ้าง ย่อมเป็นผู้ตามพิจารณาเห็นความดับไปเป็นธรรมดาในกายอยู่บ้าง ย่อมเป็นผู้ตามพิจารณาเห็นทั้งความเกิดขึ้นทั้งความดับไปเป็นธรรมดาในกายอยู่บ้าง อีกอย่างหนึ่งสติของเธอที่ตั้งมั่นอยู่ว่า กาย เวทนา จิต ธรรม มีอยู่ก็เพียงสักว่าอาศัยระลึกเท่านั้น เธอเป็นผู้ละตัณหาและทิฐิไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถือมั่นอะไรๆ ในโลก” (ที.ม. 10/373/301)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้กำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาต่างๆ เพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่สังคมไทยต้องเผชิญ และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย ให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงมีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรมจริยธรรมมีความเพียร มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ควบคู่กับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคม และสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็ง และเอื้อต่อการพัฒนาคน (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554, หน้า ข) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม) ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 หมวด 1 มาตรา 6 มีความมุ่งหมายและหลักการว่าในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนให้นาหลักพุทธธรรมทางศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีนโยบายผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ทั้งในด้านวิชาการและมีความประพฤติที่เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม สมดังศาสนสุภาษิตของมหาวิทยาลัยที่ว่า “วิชชาจรณสมปนโน โสเสฏฐเทวมานุเส ผู้สมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติ เป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่เทพและมนุษย์” ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงศักยภาพของบุคคลให้ดีขึ้นในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านอิทธิบาท 4 ปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4 และปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. ปัญหาการวิจัย

3.1 นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีปัจจัยด้านอิทธิบาท 4 ปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4 และปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เป็นอย่างไร

3.2 ปัจจัยด้านอิทธิบาท 4 ปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4 และปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 มีความสัมพันธ์ต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ และคณะที่ศึกษาต่างกัน จะมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่แตกต่างกัน

4.2 ปัจจัยด้านอิทธิบาท 4 ปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4 และปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม แตกต่างกัน

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้เข้าอบรมกรรมฐาน ณ วัดทองนเียน เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร วันที่ 1-15 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 จำนวน 101 รูป/คน

5.2 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้เข้าอบรมกรรมฐาน ณ วัดทองนเียน เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร วันที่ 1 – 15 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 จำนวน 101 รูป/คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

5.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วัดทองนเียน เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

5.4 ตัวแปร ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1 ตัวแปรต้น แบ่งเป็น ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ คณะที่ศึกษา ปัจจัยด้านอิทธิบาท 4 ปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4 ปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4

ตัวแปรตาม ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้รับทราบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

6.2 ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

7. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการสำรวจ (Survey) เก็บข้อมูลจากนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผู้เข้า

อบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ ณ วัดทองนึยม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร วันที่ 1-15 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 101 รูป/คน

8. ผลการวิจัย

8.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยเรื่องนี้ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ ณ วัดทองนึยม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร วันที่ 1-15 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 โดยใช้การหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50 มีอายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 90.10 และกำลังศึกษาอยู่คณะสังคมศาสตร์ จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 80.20

8.2 ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวม

	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติตน
1. ปัจจัยด้านอิทธิบาท 4	3.28	.672	ปานกลาง
2. ปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4	3.66	.592	มาก
3. ปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4	3.46	.593	ปานกลาง
4. ปัจจัยด้านการปฏิบัติธรรม	3.18	.707	ปานกลาง
ภาพรวม	2.92	.566	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ ประจำปี 2559 ณ วัดทองนึยม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร มีระดับการปฏิบัติตนในปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนปัจจัยด้านอิทธิบาท 4 ปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 และปัจจัยด้านการปฏิบัติธรรม มีระดับการปฏิบัติตนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28, 3.46$ และ 3.18 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$) ระดับการปฏิบัติตนที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยที่สุดคือปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4 (S.D.=.592) และระดับการปฏิบัติตนที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมากที่สุดคือปัจจัยด้านการปฏิบัติธรรม (S.D. = .707) สามารถแยกอธิบายได้แต่ละปัจจัย

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตัวแปร	สถานภาพกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม					Chi-sq (sig)
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
พระสงฆ์	-	2 (15.40)	1 (7.70)	9 (69.20)	1 (7.70)	134.197 (.479)
เพศชาย	-	4 (10.50)	17 (44.60)	16 (41.80)	1 (2.65)	
เพศหญิง	-	4 (8.00)	22 (44.00)	22 (44.00)	2 (4.00)	

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่าค่า X^2 ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 134.197 โดยค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้เท่ากับ .479 แสดงให้เห็นว่าสถานภาพไม่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

ตัวแปร	อายุกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม					Chi-sq (sig)
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
ต่ำกว่า 25 ปี	-	5 (5.50)	39 (42.90)	44 (48.30)	3 (3.30)	225.084 (.117)
ระหว่าง 26 - 30 ปี	-	2 (66.70)	-	1 (33.30)	-	
ระหว่าง 31 - 35 ปี	-	2 (50.00)	-	1 (25.00)	1 (25.00)	
ตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไป	-	1 (33.33)	1 (33.33)	1 (33.33)	-	

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่าค่า X^2 ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 225.084 โดยค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้เท่ากับ .117 แสดงให้เห็นว่าอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ

ตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคณะที่ศึกษากับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตัวแปร	คณะที่ศึกษากับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม					Chi-sq (sig)
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
คณะศาสนา	-	1	1	1	1	
และปรัชญา		(25.00)	(25.00)	(25.00)	(25.00)	
คณะ	-	-	5	10	1	161.229
มนุษยศาสตร์			(31.00)	(62.80)	(6.20)	(.050)*
คณะ	-	9	34	36	2	
สังคมศาสตร์		(11.10)	(41.40)	(44.10)	(3.40)	

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่าค่า χ^2 ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 161.229 โดยค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้เท่ากับ .050 แสดงให้เห็นว่าคณะที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ

9. อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยด้านอิทธิบาท 4 มีค่าเฉลี่ยผลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ พูนสุข ภูสุข (2555, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการงานวิจัยของ นิพนธ์ โอภาซี (2557, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ งานวิจัยของ พัทธี ชำนาญศิลป์ (2554, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาท 4” และงานวิจัยของ วิชญาภา เมธีวรฉัตร (2554, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท 4 : กรณีศึกษาโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์”

2. ปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4 มีค่าเฉลี่ยผลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภัสวรรณ ปรารักษ์พันธุ์ (2552, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม 4” งานวิจัยของ อนุพงษ์ รัฐิรัมย์ (2552, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง “การสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” งานวิจัยของ นิธินันท์ นาคบุรี (2552, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง “ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม 4” งานวิจัยของ สมหมาย รัตตัญญู (2552, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม 4” และ พระสมทบ ธิรปัญญา (2554, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง “ภาวะผู้นำของเยาวชนตาม

หลักฆราวาสธรรม 4 :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมจังหวัดเพชรบูรณ์” พบว่างานวิจัยทุกฉบับ มีค่าเฉลี่ยปัจจัยด้านฆราวาสธรรม 4 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

3. ปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 มีค่าเฉลี่ยผลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.46$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพล เครือมะโนรมย์ (2559, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ งานวิจัยของ วิเชียร ดั่งพรหม (2555, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้นำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลหัวไทรอำเภอหัวไทรจังหวัดนครศรีธรรมราช งานวิจัยของ วิเชียร บุญกล้า (2556, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต 3 และงานวิจัยของ ณัฐวรรณ จิตาคม (2556, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42 ผลการวิจัยทุกเล่มพบว่า ปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 มีค่าระดับอยู่ในระดับมาก

4. ปัจจัยด้านการปฏิบัติธรรม มีค่าเฉลี่ยผลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$)

5. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพบว่าค่า X^2 ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 134.197 โดยค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้เท่ากับ .479 แสดงให้เห็นว่าสถานภาพไม่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ

6. ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพบว่าค่า X^2 ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 225.084 โดยค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้เท่ากับ .117 แสดงให้เห็นว่าอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ

7. ความสัมพันธ์ระหว่างคณะที่ศึกษากับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพบว่าค่า X^2 ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 161.229 โดยค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้เท่ากับ .050 แสดงให้เห็นว่าคณะที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้เข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ

10. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

10.1 ควรมีการอบรมกรรมฐานหรือการปฏิบัติธรรมที่มากกว่านี้ เนื่องจากว่า ประชาชนทั่วไปอาจมีวันหยุดหรือมีความต้องการเข้าปฏิบัติธรรมไม่ตรงกัน จึงจำเป็นต้องมีการจัดให้มีการปฏิบัติธรรมให้มีเวลาหลายๆ วันหรือมุ่งเน้นการปฏิบัติตลอดเวลา

10.2 ควรมีคู่มือแนะนำวิธีการปฏิบัติ เพราะถ้ามีเอกสารประกอบการปฏิบัติธรรมไว้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้สนใจจะเข้าปฏิบัติธรรมในแต่ละครั้ง

10.3 ควรดำเนินการให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลการปฏิบัติธรรมให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจการเข้าร่วมปฏิบัติธรรม ในการนำไปเปรียบเทียบกับ การตัดสินใจเข้าร่วมปฏิบัติธรรมในสำนักต่างๆ

10.4 ควรกำหนดหลักสูตรในการปฏิบัติตามมาตรฐานของการปฏิบัติทั่วไป

10.5 ควรช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนให้วัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรม โดยสอนให้เข้าใจในเหตุและผลที่จะได้รับว่า ผู้ใดก็ตามเมื่อได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังย่อมจะมีจิตใจที่ละเอียดอ่อนคิดอะไรก็เป็นกุศลจิต ผู้นั้นย่อมไม่ทำชั่วอย่างแน่นอน

10.6 ควรศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

11. บรรณานุกรม

อง.ติก. = องค์กรตติยภิกขุ (ภาษาไทย) เล่มที่ 20 ข้อที่ 577 หน้า 274

ที.ม. = ทีมนิกร มูลนิธิธรรม (ภาษาไทย) เล่มที่ 10 ข้อที่ 373 หน้า 301

ณัฐวรรณ ฐิตาคม. (2556). “การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นภัสวรรณ ปรานค์พันธุ์. (2552). “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักธรรมาธรรม 4 :กรณีศึกษาโรงเรียนสามพรานวิทยาอำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐม”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิธินันท์ นาคบุรี. (2552). ทักษะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักธรรมาธรรม 4. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิพนธ์ โอภาสี. (2557). “การบริหารงานตามหลักอริยบท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์”. *วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมทบ ธิรปัญญา. (2554). ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักธรรมาธรรม 4 :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมจังหวัดเพชรบูรณ์. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พูนสุข ภูสุข. (2555). “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอริยบท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พัชรี ชำนาญศิลป์. (2554). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ตามหลักอริยบท 4”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วิษณุภา เมธีวรฉัตร. (2554). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท 4 : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวังศ์วิทยาจังหวัดนครสวรรค์”. **ปริญญานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย.
- วิเชียร ดั่งพริ้ม. (2555). “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร4ของผู้นำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลหัวไทรอำเภอหัวไทรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วิเชียร บุญกล้า. (2556). “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร4ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต 3”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สมหมาย รัตตัญญู. (2552). ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักธรรมาธรรม4. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย. มหา
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. (พ.ศ. 2555 - 2559).

12. คำขอบคุณ

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาช่วยตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงงานวิจัยนี้ให้มีความสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณ พระมหาประสิทธิ์ ปลืทธิโช (สระทอง) อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งได้เป็นผู้ช่วยนักวิจัย ตลอดจนนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ช่วยตอบแบบสอบถามในครั้งนี้